

Rätt till bostadsanpassningsbidrag för kostnadskrävande åtgärder har ansetts föreligga när det vid förvärvet av bostaden inte kunnat förutses att sådana åtgärder skulle bli nödvändiga inom en inte alltför avlägsen framtid.

Lagrum:

1 § och 9 § lagen (1992:1574) om bostadsanpassningsbidrag m.m.

A.N. köpte tillsammans med sin sambo fastigheten Näsby 4:594 i augusti 2005 och flyttade in i december samma år. Bostaden är en friliggande villa med ett boendepplan och ett källarplan. I april 2002 hade A.N. diagnostiserats med multipel skleros (MS). Behandling med bromsmedicin inleddes 2003. Tyresö kommun beviljade honom 2009 bostadsanpassningsbidrag för vissa åtgärder som ansågs mindre kostsamma och som hade kunnat bli nödvändiga oavsett bostadstyp. Under våren 2011 inträffade en kraftig försämring och A.N. ansökte på nytt om bostadsanpassningsbidrag, denna gång avseende bl.a. installation av extern plattformshiss. Tyresö kommun avslog i beslut den 16 juni 2011 ansökningen i denna del. Enligt kommunen borde A.N., som fått sin diagnos tre år innan han flyttade till den nya bostaden, haft en god vetskap om funktionsnedsättningen och hur den utvecklades. Kommunen konstaterade att det fanns lämpligare bostäder att tillgå inom kommunen och att de av A.N. angivna skälen för valet av bostad – att familjen tyckte om området där bostaden var belägen – inte utgjorde sådana särskilda skäl som avses i lagen (1992:1574) om bostadsanpassningsbidrag m.m.

A.N. överklagade kommunens beslut hos förvaltningsrätten och yrkade att han skulle beviljas bostadsanpassningsbidrag i form av installation av extern trapphiss/plattformshiss. Han anförde bl.a. följande. I samband med att han fick sin diagnos år 2002 fick han information om sjukdomen och läkarna var tydliga med att det inte går att förutse hur en person med denna diagnos kommer att utvecklas. I augusti 2005 köptes huset och inflyttning ägde rum under december månad. Vid tidpunkten för valet av bostad var han inte funktionsnedsatt eller funktionshindrad. Han hade en diagnos och symtom på sjukdom men hans fysiska funktion var inte nedsatt, således hade han inga funktionshinder varför begränsningsregeln inte kan anses tillämplig i målet. Innan hösten år 2006 förhindrade sjukdomen inte honom från att leva ett fullgott och normalt liv inkluderande arbete, nöjen, resor och jogging. Först år 2009 kände han sig hindrad till sin omgivning och var i behov av hjälpinsatser från kommunen. Fram till och med senvåren år 2011 har han själv tagit sig upp och ner i trappan. För det fall att han vid tidpunkten för valet av bostad ändå ska betraktas som funktionshindrad saknade han ändå behov av bostadsanpassningsåtgärder varför begränsningsregeln inte kan anses tillämplig i målet. Det är vidare orimligt att han utifrån de förutsättningar som förelåg år 2005 skulle ha kunnat förutse eller räkna med kommande funktionshinder och behov med anledning av dem och således förutse att sjukdomsförloppet skulle komma att bli sådant att en lägenhet eller enplansvilla skulle vara det enda bostadsalternativet. A.N. bifogade bl.a.

utdrag av journalblad från Karolinska Universitetssjukhuset och läkarintyg utfärdat av överläkare Ulrika Holmström.

Tyresö kommun vidhöll sitt beslut och anförde bl.a. följande. Kommunen delar A.N:s och överläkare Ulrika Holmströms uppfattning att man på förhand inte kan veta hur svårt sjukdomen kommer att påverka honom. Då A.N. har kunskap om utvecklingen av en sådan sjukdom kan man inte med befriande verkan kringgå regeln om att välja bostad med stor omsorg, således är begränsningsregeln tillämplig i målet. Att A.N. vid köptillfället inte var i behov av anpassningsåtgärd ändrar inte kommunens uppfattning.

Förvaltningsrätten i Stockholm (2012-06-21, ordförande Stenberg)

yttrade: Förvaltningsrättens bedömning – Förvaltningsrätten konstaterar inledningsvis att prövningen numera endast omfattar frågan om bostadsanpassning i form av installation av en plattformshiss vid utomhustrappan från parkeringsplats upp till boendeplanet. – Lagen om bostadsanpassningsbidrag har till syfte att genom bidrag till anpassning av bostäder ge personer med funktionshinder möjlighet till ett självständigt liv i eget boende. Av 6 § framgår att bostadsanpassningsbidrag lämnas för vissa åtgärder som är nödvändiga för att en bostad ska vara ändamålsenlig som bostad för den funktionshindrade. – A.N:s ansökan om bostadsanpassningsbidrag har avslagits med hänvisning till 9 § lagen om bostadsanpassningsbidrag. Enligt den bestämmelsen lämnas vid köp eller byte av bostad bostadsanpassningsbidrag endast om det finns särskilda skäl att välja bostad som kräver anpassning. Syftet med begränsningsregeln är att i möjligaste mån undvika eller minimera anpassningsåtgärder (prop. 1992/93:58 s. 19). A.N. har gjort gällande att han vid tidpunkten för valet av bostad inte var funktionshindrad och att han saknade behov av den sökta åtgärden varför begränsningsregeln inte ska anses tillämplig i målet. Av utredningen i målet framkommer emellertid inte att A.N., med anledning av sin diagnos, vid tidpunkten för valet av bostad inte haft att räkna med ett eventuellt behov av den sökta åtgärden. Förvaltningsrätten finner således i likhet med kommunen att A.N. haft att vid tidpunkten för valet av bostad beakta förutsebara framtida anpassningar, t.ex. behov av sökt åtgärd, och således välja bostad med stor omsorg. – Då begränsningsregeln anses tillämplig i målet har förvaltningsrätten att pröva om A.N. haft särskilda skäl att välja den aktuella bostaden. Högsta förvaltningsdomstolen har i avgörandet RÅ 1996 ref. 49 utvecklat vad som kan anses som ”särskilda skäl”. Av avgörandet kan utläsas att det ankommer på den sökande att vidta tillräckligt omfattande försök att finna en bostad som inte kräver anpassningsåtgärder. Vidare ska hänsyn tas till om anpassningsåtgärderna till sin karaktär är sådana att svårigheter skulle finnas att hitta en bostad som innefattar nämnda anpassningar. Kommunen har härvid gjort gällande att det vid tidpunkten för bostadsbytet fanns lämpligare bostäder lediga och till försäljning inom kommunen och att A.N. inte angett några särskilda skäl till varför familjen valt denna bostad mer än att han tyckte om området bostaden är belägen i. Förvaltningsrätten finner att vad A.N. har anfört om valet av bostad inte kan anses vara särskilda skäl som avses i lagen om

bostadsanpassningsbidrag. Kommunen har därför haft fog för sitt beslut att avslå A.N:s ansökan om bostadsanpassningsbidrag. Överklagandet ska därför avslås. – Förvaltningsrätten avslår överklagandet.

A.N. överklagade förvaltningsrättens dom hos kammarrätten och yrkade att han skulle beviljas bostadsanpassningsbidrag för en extern plattformshiss.

Kommunen motsatte sig bifall till överklagandet och vidhöll sin tidigare bedömning.

Kammarrätten i Stockholm (2014-01-14, Beck-Friis, Fries) yttrade:

Skälen för kammarrättens avgörande – Enligt 6 § lagen om bostadsanpassningsbidrag m.m. lämnas bostadsanpassningsbidrag för åtgärder för anpassning av bostadens fasta funktioner i och i anslutning till den bostad som ska anpassas. Bidrag lämnas endast om åtgärderna är nödvändiga för att bostaden ska vara ändamålsenlig som bostad för den funktionshindrade. Bidrag lämnas dock inte om de sökta åtgärderna behöver vidtas redan av väsentligen andra orsaker än behovet av anpassning. – I 9 § samma lag anges att vid köp eller byte av bostad lämnas bostadsanpassningsbidrag till kostnadskrävande åtgärder endast om det finns särskilda skäl att välja en bostad som kräver anpassning. – Frågan i målet är om 9 § lagen om bostadsanpassningsbidrag m.m. är tillämplig i A.N:s fall och om han därmed kan beviljas bostadsanpassningsbidrag endast om det funnits särskilda skäl för honom att välja en bostad som kräver anpassning. – I lagstiftningsärendet uttalades att den funktionshindrade vid nybyggnad och vid köp eller byte av bostad i viss utsträckning har möjlighet att välja bostad och att det vid köp, enligt dåvarande ordning, i praktiken krävs att denne väljer en bostad med hänsyn taget till funktionshindret. Det uttalades vidare att det av kostnadsskäl är rimligt att den funktionshindrade vid nybyggnad och vid köp eller byte av bostad väljer en bostad som är lämplig med hänsyn till hans eller hennes behov så att anpassningsåtgärder i möjligaste mån kan undvikas eller minimeras (prop. 1992/93:58 s. 19). I samband med att vissa ändringar gjordes i 9 § uttalades att regelns syfte är att funktionshindrade personer ska välja bostad med stor omsorg (prop. 1999/2000:79 s. 71). – Kammarrätten anser mot denna bakgrund att en första förutsättning för att 9 § lagen om bostadsanpassningsbidrag m.m. ska vara tillämplig är att A.N. vid tiden för köpet av bostaden var att anse som funktionshindrad. Socialstyrelsen definierar funktionshinder som en begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen (Socialstyrelsens termbank, jfr även prop. 2008/09:28 s. 8). – Av utredningen i målet framgår att A.N. vid tiden för köpet av bostaden hade diagnosen MS sedan tre år tillbaka. Det framgår även att A.N. hade vissa symtom på sin sjukdom och att han var och hade varit partiellt sjukskriven i varierande omfattning. Han levde vid denna tid ett aktivt liv med arbete och fritidsaktiviteter. Enligt kammarrätten finns dock uppgifter i utredningen som visar att han till följd av sin funktionsnedsättning hade begränsningar i relation till omgivningen. Han var därför vid tiden för köpet av bostaden att anse som funktionshindrad.

Den första förutsättningen för att 9 § lagen ska vara tillämplig är därför uppfylld. – Varken lagtext eller förarbeten klargör i vilka närmare fall bestämmelsen i 9 § lagen är tillämplig. Enligt kammarrättens mening utesluter inte lagtextens ordalydelse att 9 § är tillämplig när, som i detta fall, det vid tidpunkten för förvärvet av bostaden var svårt att förutsäga hur den aktuella sjukdomen skulle utveckla sig och behovet av bostadsanpassning uppkom flera år efter förvärvet. Som framgått syftar 9 § till att den funktionshindrade ska välja bostad med stor omsorg och med hänsyn till sina behov, så att anpassningsåtgärder i möjligaste mån kan undvikas eller minimeras. Kammarrätten anser att detta syfte kan göra sig gällande även i en sådan situation som är aktuell i målet. Med hänsyn till vad som kommit fram om A.N:s diagnos, sjukdomssymtom och att han varit sjukskriven finner kammarrätten att hans rätt till bostadsanpassningsbidrag ska prövas med beaktande av bestämmelsen i 9 § lagen. – När det gäller frågan om A.N. haft särskilda skäl för att välja den nu aktuella bostaden anser kammarrätten att det inte har kommit fram anledning att göra någon annan bedömning än den som förvaltningsrätten har gjort. Han har därför inte rätt till bostadsanpassningsbidrag. – På grund av det anförda ska överklagandet avslås. – Kammarrätten avslår överklagandet.

Kammarrättsrådet *Kärnell*, referent, var av skiljaktig mening och anförde följande. Jag anser att kammarrättens dom från och med femte stycket under skälen för kammarrättens avgörande ska ha följande lydelse: Kammarrätten anser att en första förutsättning för att 9 § lagen om bostadsanpassningsbidrag m.m. ska vara tillämplig är att A.N. vid tiden för köpet av bostaden var att anse som funktionshindrad. Socialstyrelsen definierar funktionshinder som en begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen (Socialstyrelsens termbank, jfr även prop. 2008/09:28 s. 8). I ärenden om bostadsanpassning kan enligt kammarrättens mening den omgivning som funktionsnedsättningen ska relateras till endast avse bostaden. – Av utredningen i målet framgår att A.N. vid tiden för köpet av bostaden hade diagnosen MS sedan tre år tillbaka. Det framgår även att A.N. hade vissa symtom på sin sjukdom och att han var partiellt sjukskriven i varierande omfattning. Det får vidare anses framgå att han vid denna tid levde ett aktivt liv med arbete och fritidsaktiviteter. Det finns inte några uppgifter om att han till följd av sin funktionsnedsättning hade några begränsningar i relation till omgivningen som ställde krav på bostadens utformning. – A.N:s funktionshinder och behov av anpassning av bostaden har alltså uppstått efter köpet av bostaden. I RÅ 1995 not. 349 har Högsta förvaltningsdomstolen konstaterat att om ett behov av en anpassningsåtgärd inte uppkommit vid förvärv av en ny bostad utan framstått som helt klart först efter förvärvet ska ett yrkande om bidrag prövas utan hänsynstagande till bestämmelserna i 8 § lagen om bostadsanpassningsbidrag m.m. (numera 9 §). – Frågan blir därför, mot bakgrund av Högsta förvaltningsdomstolens uttalande, om det först efter köpet av bostaden stått helt klart för A.N. att hans bostad skulle komma att behöva den anpassningsåtgärd som nu är

föremål för prövning. – Överläkaren Ulrika Holmström, specialist i neurologi och rehabiliteringsmedicin, uppgav i intyg den 8 juli 2011 bl.a. följande. A.N. fick 2002 diagnosen MS och han har sedan 2003 medicinerat med bromsmediciner. Trots bromsmedicineringen har en långsam försämring skett sedan 2007 och nu senast en kraftig försämring våren 2011. MS är en sjukdom med stora variationer, allt från mycket lindriga symtom med enstaka skov utan påverkan på funktion och aktivitetsnivå till progredierande sjukdom med skov eller långsam progress och stegvis försämring med uttalade handikapp som följd. Med dagens moderna bromsmediciner får många av patienterna en betydligt lindrigare sjukdomsutveckling än tidigare och andelen svårt handikappade av MS har därför minskat. Detta innebär att varken behandlande läkare eller patient vet hur svårt MS-sjukdomen kommer att drabba just honom under hans livstid. – Mot bakgrund av vad som framgår av Ulrika Holmströms intyg och vad som i övrigt framkommit i målet anser kammarrätten att A.N. inte haft möjlighet att 2005 förutse vilken funktionsnedsättning han skulle komma att ha flera år senare och på vilket sätt denna skulle komma att få betydelse för utformningen av hans bostad. – Sammanfattningsvis kan det enligt kammarrättens bedömning mot denna bakgrund inte anses framgå att A.N. vid tiden för köpet av bostaden var att anse som funktionshindrad. Vidare kan det först efter köpet anses ha stått helt klart för honom att han skulle komma att ha sådana funktionshinder som kräver en sådan anpassningsåtgärd som nu är i fråga. – A.N:s rätt till bostadsanpassningsbidrag ska därför prövas utan att hänsyn tas till begränsningsregeln i 9 § lagen om bostadsanpassningsbidrag m.m. – Kammarrätten anser att utredningen i målet visar att en extern trapp- och plattformshiss är en nödvändig anpassning för att bostaden ska vara ändamålsenlig för A.N. Han är därför berättigad till bostadsanpassningsbidrag för denna anpassning.

A.N. överklagade kammarrättens dom hos Högsta förvaltningsdomstolen. Han anförde bl.a. följande. Kammarrätten har inte tagit hänsyn till att han inte kan besitta någon ingående kunskap om hur hans sjukdom ska utveckla sig. Många med MS har enbart lindriga symtom med enstaka skov utan påverkan på funktion och aktivitetsnivå. Enligt internationell statistik lever 45 procent ett ganska normalt och produktivt liv. Andelen som blir beroende av att ständigt använda rullstol är ca 15 procent. Han har inte varit funktionsnedsatt i förhållande till den valda bostaden när den köptes. I förarbetena anges att den funktionshindrade ska välja bostad med stor omsorg. Detta förutsätter att en faktisk funktionsnedsättning inträtt som innebär ett funktionshinder i relation till bostadens utformning och inte att en person ska välja bostad med utgångspunkt i ett värsta scenario utifrån sin diagnos.

Tyresö kommun bestred bifall till överklagandet och anförde bl.a. följande. Det är ostridigt att A.N. vid köpet 2005 var diagnostiserad med MS sedan tre år tillbaka. Han uppvisade redan vid köpet sådana symtom

att han borde ha valt en bostad som var bättre lämpad från tillgänglighetssynpunkt. Han kände till hur sjukdomen vanligen utvecklas, bl.a. genom den stödgrupp som han redan 2004 deltog i på Karolinska sjukhuset. Vid tillämpning av begränsningsregeln bör det ha betydelse vad slags sjukdom det är fråga om. Vid MS är det mycket hög sannolikhet för stora funktionsnedsättningar. Det bör sakna betydelse att A.N:s sjukdom vid köpet inte var fullt utvecklad och att det enligt vad han angett inte med fullständig säkerhet gick att förutse sjukdomsförloppet och framtida behov av bostadsanpassning. Det fanns stark sannolikhet för att bostadsanpassningsåtgärder skulle komma att behövas förr eller senare.

Högsta förvaltningsdomstolen (2014-12-11, Melin, Sandström, Silfverberg, Rynning) yttrade:

Skälen för avgörandet

Den rättsliga regleringen

Lagen om bostadsanpassningsbidrag m.m. har till ändamål att genom bidrag till anpassning av bostäder ge personer med funktionshinder möjlighet till ett självständigt liv i eget boende (1 §). Bidrag lämnas för åtgärder för anpassning av bostadens fasta funktioner i och i anslutning till den bostad som ska anpassas. Åtgärderna ska vara nödvändiga för att bostaden ska vara ändamålsenlig som bostad för den funktionshindrade. Bidrag lämnas inte om de sökta åtgärderna behöver vidtas redan av väsentligen andra orsaker än behovet av anpassningen (6 §). Vid köp eller byte av bostad lämnas bidrag till kostnadskrävande åtgärder endast om det finns särskilda skäl för att välja en bostad som kräver anpassning (9 §).

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

Av 6 § lagen om bostadsanpassningsbidrag m.m. följer att bidrag till åtgärder för anpassning av en bostad kan lämnas till en enskild som på grund av funktionshinder har svårigheter att använda bostaden, om åtgärderna är nödvändiga för att bostaden ska vara ändamålsenlig som bostad för denne. Bedömningen av om dessa förutsättningar föreligger ska göras med utgångspunkt i förhållandena vid tidpunkten för prövningen.

Vid köp eller byte av bostad tillkommer en prövning enligt begränsningsregeln i 9 §. Denna regel vilar på förutsättningen att den enskilde ska välja sin bostad med stor omsorg så att anpassningsåtgärder i möjligaste mån kan undvikas eller minimeras (prop. 1992/93:58 s. 19 och prop. 1999/2000:79 s. 71). I förarbetena uttalas vidare att frågan om särskilda skäl för valet av bostad bör avgöras när första ansökan som aktualiserar en sådan bedömning kommer in till kommunen (prop. 1999/2000:79 s. 69 ff.).

I RÅ 1995 not. 349 ansåg Högsta förvaltningsdomstolen att begränsningsregeln inte var tillämplig när behovet av en åtgärd framstätt som helt klart först efter förvärvet av bostaden. Av detta avgörande följer alltså att behovet av anpassningsåtgärder ska bedömas med utgångspunkt i vad som varit känt vid förvärvet. I ett senare avgörande har uttalats att även behovet av förutsebara framtida anpassningar måste kunna vägas in vid en prövning mot begränsningsregeln (HFD 2011 ref. 37). Det är då fråga om åtgärder som inte behöver vidtas redan när bostaden tas i anspråk.

Mot denna bakgrund får begränsningsregeln anses tillämplig även i fall där den enskilde vid förvärvstillfället inte haft några svårigheter att nyttja den valda bostaden, men där det redan vid den tidpunkten kunde förutses att det skulle bli nödvändigt med kostnadskrävande anpassningsåtgärder inom en inte alltför avlägsen framtid.

I målet är ostridigt att det inte förelåg behov av några bostadsanpassningsåtgärder när A.N. förvärvade bostaden 2005. Han hade emellertid fått diagnosen MS tre år tidigare och hade vissa besvär av sjukdomen samt var under större delen av 2005 deltidssjukskriven på grund av domningar i benen och balansstörningar.

I ett intyg från juli 2011 uttalar överläkaren Ulrika Holmström, specialist i neurologi- och rehabiliteringsmedicin, bl.a. följande.

MS är en sjukdom med stora variationer, allt ifrån mycket lindriga symptom med enstaka skov utan påverkan på funktion och aktivitetsnivå till progredierande sjukdom med skov eller långsam progress och stegvis försämring med uttalade handikapp som följd. – Med dagens moderna bromsmediciner får många av patienterna en betydligt lindrigare sjukdomsutveckling än tidigare och andelen svårt handikappade av MS har därför minskat. – Detta innebär att varken behandlande läkare eller patient vet hur svårt MS-sjukdomen kommer att drabba just honom under hans livstid.

Intyget vitsordas i sig av kommunen som dock hänvisar till övrig medicinsk utredning i målet, däribland journaluppgifter om sjukdomens faktiska utveckling för A.N. samt Socialstyrelsens riktlinjer 2007 för sjukskrivning vid MS.

Även i de nämnda riktlinjerna anges att det varierar stort hur MS påverkar patientens funktion. Behandling kan bromsa sjukdomsaktiviteten. Utan behandling tar det enligt Socialstyrelsen i genomsnitt ca 15 år att utveckla en funktionsnedsättning som innebär att gånghjälpmedel behövs.

Av utredningen i målet framgår att A.N. behandlats med bromsmedicin sedan 2003 samt att han vid tidpunkten för bostadsförvärvet synes ha levt ett liv som var förhållandevis opåverkat av sjukdomen. Han arbetade således 75 procent av heltid, ägnade sig åt löpträning och andra fritidsaktiviteter.

Mot bakgrund av vad som framkommit rörande A.N:s hälsotillstånd under perioden 2002–2005 samt mera allmänt om MS-sjukdomens förlopp och individuella variationer, finner Högsta förvaltningsdomstolen att det vid förvärvet av bostaden 2005 inte kunnat förutses att kostnadskrävande bostadsanpassning skulle bli nödvändig fem–sex år senare. En längre tid än så kan knappast tas i beaktande vid en prövning mot begränsningsregeln i 9 § lagen om bostadsanpassningsbidrag m.m. Denna regel är således inte tillämplig i målet.

Kommunen har inte ifrågasatt behovet i sig av den aktuella anpassningsåtgärden och den framstår som nödvändig för att bostaden ska vara ändamålsenlig. A.N. har därmed i enlighet med 6 § lagen om bostadsanpassningsbidrag m.m. rätt till sökt bostadsanpassning i form av installation av extern plattformshiss.

Överklagandet ska således bifallas.

Högsta förvaltningsdomstolens avgörande

Högsta förvaltningsdomstolen bifaller överklagandet och förklarar A.N. berättigad till bostadsanpassningsbidrag avseende extern plattformshiss.

Justitierådet *Nord* var skiljaktig beträffande motiveringen och anförde följande. Redan i 1 § lagen om bostadsanpassningsbidrag m.m. anges att lagen avser bostadsanpassning för ”personer med funktionshinder”. Enligt 9 §, begränsningsregeln, krävs att det ”vid” köpet eller bytet av bostad finns särskilda skäl för att välja en bostad som kräver anpassning. Av utredningen i målet framgår att A.N. vid tiden för förvärvet av bostaden år 2005, alltså den tidpunkt begränsningsregeln avser, levde ett liv som var förhållandevis opåverkat av hans sjukdom och att han då inte heller hade några svårigheter att utnyttja den nya bostaden. Han var därför inte en funktionshindrad person enligt 1 §. Lagen var alltså inte tillämplig och inte heller dess begränsningsregel. Det förhållandet att han några år efter förvärvet blivit funktionshindrad i lagens mening och då ansöker om bidrag innebär inte att begränsningsregeln blir tillämplig också avseende förhållandena innan han blev funktionshindrad. Det har alltså inte funnits förutsättningar för Tyresö kommun att avslå A.N:s ansökan på den av kommunen angivna grunden.

Mål nr 1115-14, föredragande Cecilia Holmdahl

Rättsfall: RÅ 1995 not. 349; HFD 2011 ref. 37.

Litteratur: prop. 1992/93:58 s. 19; prop. 1999/2000:79 s. 71; prop. 1986/87:100, Bil. 13 s. 52.